

Διαωιστώσεις και στοχασμοί

ΓΙΑ ΜΙΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ

ΤΗΣ κ. ΦΡΟΣΩΣ ΕΥΘΥΜΙΑΔΗ - ΜΕΝΕΓΑΚΗ

Φρόσως Ευθυμιάδη - Μενεγάκη : Στάμνια.

Είναι πολύ φυσικό ένα Έθνος, σαν το δικό μας, που αναγεννήθηκε ύστερα από μια μακράνθη δουλεία και που το βραίνει μια κληρονομιά προγόνων ύψηλότετου πολιτισμού, να περάσει στα πρώτα αναγεννητικά του βήματα τὸ στάδιο τῆς «προγονοπληξίας». Και σαν τοῦτο αποδειχθῆ στείρο, ν' ανοίξῃ, ἀπ' ἀντίδραση, σχεδὸν ἀνεξέλεγκτα τὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιά του σὲ ζῆνες ἐπιδράσεις προηγμένων πολιτιστικῶν συγχρόνων του ἔθνων. Κι' ὕστερα ἀπ' αὐτὸ νὰ ἐρθῆ ἡ κρίσιμη καὶ δίκαιη ὥρα ν' ἀναζητήσῃ, λιτρωμένο ἀπὸ στείρες προγονοπληξίες καὶ ἐφιαλτικὲς ζῆνες ἐπιδράσεις, τὸν ἀληθινὸ «ἐαυτὸ» του. Καὶ νὰ θέλῃ νὰ τὸν «συλλάβῃ».

Καὶ νὰ θέλῃ νὰ τὸν «ἐκφράσῃ». Καὶ νὰ θέλῃ νὰ τὸν δικαιώσῃ. Ἡ κρίσιμη αὐτὴ ὥρα, ἂν στὶς ἄλλες ἐκδηλώσεις τοῦ ἔθνικοῦ βίου, πού προϋποθέτουν συλλογικὴν ἀγωνία καὶ ἀναζήτησῃ, εἶναι δραματικὴ, στὸν τομέα τῆς τέχνης, ὅπου κύριος φορεὺς τῆς εἶναι τὸ ἄτομο-καλλιτέχνης εἶναι τραγικὴ.

Σὲ τέτοιες ὥρες ἀνταποκρίνονται νικηφόρα, μόνον, μετέωροι στὸ χρόνο, χωρὶς γόνιμη παράδοση πίσω τους, οἱ μεγάλοι ἥρωες τοῦ πνεύματος καὶ τῆς τέχνης. Ἐπειὶ ὅμως εἶναι δύσκολο ν' ἀναδειχτοῦν στὸ μέγιστο μὴ - δυὸ γένιων, ὅπως τῆς δικῆς μας καὶ τῆς προηγούμενης, πού σ' αὐτὲς ἔλαξαν ὁ βαρὺς κλῆρος νὰ συνειδητοποιήσουν τὸ αἴτημα γιὰ μιὰ ἀληθινὰ νεοελληνικὴ τέχνη· καὶ νὰ στρατευθοῦν κάτω ἀπὸ ἓνα τέτοιο ἄξιο φλάμπουρο.

Γι' αὐτὸ τιμὴ κι' ἔπαινος δίκαιος ἀρμόζει σ' ὅσους καλλιτέχνες μὲ τέτοια συνειδησιμὴ πνευματικὸ ἔθνικο χρέος ἐπιδόθηκαν ἢ ἐπιδίδονται στὸ ἔργο τους. Κι' ἐπιείκεια γενναία κι' ἀπειδόλετη γιὰ τίς ὅποιες ἀδυναμίες καὶ καλλιτεχνικὰ σφάλματά τους. Εἶναι οἱ μικροὶ ἥρωες, πού μὲ τίς ἱσχυρὰς σκαπάνες τους ἀνοίγουν τὸ δρόμο στοὺς τυχερώτερους ἀπογόνους, πού ὅθι πρέπει, στὸ πλῆρωμα τοῦ χρόνου, τὸ ἰδεώδες αὐτῶν νὰ τὸ κάνουν ἐκεῖνοι πράξη καὶ τελείωση.

Κι' ἂν ἡ ἐπιείκεια εἶναι ἀδελφὴ τῆς δικαιοσύνης, ἡ δικαιοσύνη ἐπιβάλλει ἀντίστοιχα τὴν αὐστηρὴν κατάρτιση ἐκείνων πού χωρὶς τέτοια συνειδησιμὴ ἢ καὶ χωρὶς καμμιὰ συνειδησιμὴ κρίσιμης ὥρας εἶτε κατηλεοντάζονται καὶ ἐμπορευνοῦνται αὐτὸ τὸ ἰδεώδες, εἶτε κούφιον καὶ ἀφώ-

τιστοι ἐπιφέρουν σύγχυση «ἀπὸ θεωρίας καὶ πράξης» καὶ τραυματίζουν τὴν ἄληθινὰ ἄγια προσπάθεια γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος.

Στὴν κεραμικὴ τὸ πρόβλημα — μέγα καὶ κρίσιμο πάντοτε — παρουσιάζεται χωρὶς μεγάλη ὀξύτητα. Κι' αὐτὸ γιὰ τὸν ἀπλούστατο λόγο, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀναγέννηση τοῦ ἔθνους μέχρι τὸν καιρὸ μας δὲν ὑπῆρξε κἂν κεραμικὴ τέχνη.

Βαρὺς ὁ λόγος μ' ἀπλὸς καὶ δίκαιος. Βέβαια καὶ στὴ Ρόδο καὶ στὴν Κρήτη καὶ στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου καὶ πού καὶ πού στὴν ἠπειρωτικὴ Ἑλλάδα ἔζησε κι' ἀνδρώθηκε, μέχρις ἐνὸς σημείου, καὶ ἐπιβίωσεν ἀκόμα μιὰ κάποια κεραμικὴ. Μιὰ κεραμικὴ, πού ἐκτὸς τοῦ ὅτι, βέβαια, ἀγνοεῖ ἀπόλυτα τοὺς περισσότερους τομείς τῆς πολὺπλευρῆς αὐτῆς τέχνης, ὅπως τὴν «πλαστικὴν κεραμικὴν» (Keramishe Plastik) τὴν «δομικὴν κεραμικὴν» (Bau Keramik) κλπ., εἶτε περιορίζεται στὴν «ἀγγειοπλαστικὴν τῶν κοινῶν ἀναγκῶν» (πιθάρια, κανάτια κλπ.) εἶτε, ὅταν ἀπευθύνεται στὴ διακόσμηση (πιῦτα τοίχου κλπ.) εἶναι τὸ πῶ πολλὰ φορέας μεσανατολίτικων καὶ ἄλλων ξένων ἐπιδράσεων πού, βέβαια, δέχτηκαν τὴν εὐεργετικὴν μετουσίωση τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ τεχνίτη (Κιουτάχεια, Ροδίτικα καὶ τ' ἀνάλογα). Γενικὰ ὅμως αὐτὴ ἡ κεραμικὴ κουβαλεῖ μαζί τῆς εἶτε τὴν ἀφέλεια καὶ τὸ αἰσθητικὰ «ἀνεπίγνωτον» τοῦ λαϊκοῦ τεχνίτη, εἶτε τὴν ἀδύνατον χαρακτικὴν τῆς ζενικῆς προέλευσός τῆς, πού σὲ τελευταία ἀνάληψη εἶναι ρηχὰ μιμητικὴ καὶ καλλιτεχνικὰ σχεδὸν ἀσυγκίνητη κι' ἔτσι ἀδικαιώτη.

Ὅποιος ζῶδεψε κάποιο καιρὸ, εἶδε καὶ μελέτησε, διαθέτοντας, βέβαια, καὶ τὰ ἐφόδια τοῦ σπουδασμένου κεραμιστοῦ καὶ τοῦ, ὅποιος εὐαισθησίας, καλλιτέχνη, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ καταλήξῃ στὴ διαπίστωση, πὼς ὅλες αὐτὲς οἱ ἐπιπτώσεις δὲν ἀποτελοῦν ὑπαρξή, δὲν ἀποτελοῦν «παρουσία» νεοελληνικῆς κεραμικῆς τέχνης. Καὶ τὴν διαπίστωση αὐτὴ δὲν ἀναρεῖ τὸ γεγονός, ὅτι στὴ περιουχὴ τῆς πῶ ἄλλης λαϊκῆς ἀγγειοπλαστικῆς, ὅχι σπάνια μπορούμε νὰ δοῦμε θαύματα χάρις κι' ἀνεπιτήδευτης εὐαισθησίας.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ἡ φρικαλέα βιοτεχνικὴ ἢ βιομηχανικὴ ψευδο-μῆμιση τῆς ἀρχαίας μας κεραμικῆς, μὲ τὴν μαζικὴν παραγωγή ἀηδῶς βερνικωμένων «λακίθων» καὶ «κυλίκων» καὶ «ἀμφορέων» καὶ τῶν παρομοίων, δὲν ἀποτελεῖ παρὰ θέμα τουριστικῆς ἀστυνομίας.

Ἐποὶ ἡ γενιά μας εἶχε κι' ἔχει τὸ βαρὺ προνόμιο, μὲ μιὰ κάποια παρθενικὴ ἰσχύα, πού ὀφείλεται, ὅπως εἶδαμε, στὴν ἀνυπαρξία ὅποιασδήποτε σοβαρῆς πρόσφατης ἐλληνικῆς κεραμικῆς παράδοσης νὰ καταπιστῆ μὲ τὸ πρόβλημα, ν' ἀρχίσῃ αὐτὴ πρώτη τὴν σκληρὴν προσπάθεια γιὰ μιὰ ἀληθινὰ νεοελληνικὴν κεραμικὴν τέχνη. Καὶ οἱ καλλιτέχνες κεραμιστὲς τῆς γενιάς μας νὰ φοριεθοῦν κι' αὐτοὶ τὴν «μοῖρα» τους στὸ εὐρύτερο ἔθνικο πνευματικὸ αἴτημα γιὰ μιὰ ἀληθινὰ νεοελληνικὴν τέχνη.

Ὁ λόγος δὲν πέφτει σὲ μὲνα νὰ πῶ καί, πού περισσότερο, ν' ἀξιολογήσω τὸ τί ἔκανε μέχρι σήμερα ἡ γενιά μας, οἱ καλλιτέχνες κεραμιστὰς, αὐτοὶ οἱ ἐλάχιστοι ἄλλωστε, ἀπάντων σ' αὐτὸ τὸ, ἔτσι διαγραφόμενο, πνευματικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ χρέος τῆς. Ἐξ ἄλλου ἡ, ὅποια, προσπάθεια συνεχίζεται.

Τῆς ὥρας εἶναι νὰ εἰπωθοῦν, ἔστω καὶ γιὰ ν' ἀποτελέσουν ἀφορμὴ γιὰ παράλληλες ἢ δημιουργικὰ ἀντίθετες σκέψεις, μερικὰ πράγματα, σὰν πού σύντομη — ὅπως τὸ ἐπιβάλλει κι' ὁ γῶρος — πού ἀποστασιατικὴ ἐξομολόγησι, ἐνὸς καλλιτέχνη πού σπούδασε καὶ μόχθησε χρόνια δολιχάρα στὴν περιουχὴ τῆς κεραμικῆς.

Δύσκολο εἶναι τὸ «μετιε» κάθε καλλιτέχνη. Ἐποὶ γιὰ ν' ἀποτελέσουν ἀφορμὴ γιὰ «μετιε» τοῦ ἀληθινοῦ καλλιτέχνη κεραμιστοῦ. Ἄπειρα εἶναι τὰ τεχνικὰ καὶ τὰ αὐστηρὰ ἐπιστημονικὰ ἀκόμα «μυστικὰ» τῆς δουλειᾶς. Χρόνια εἰδικῆς σπουδῆς καὶ πείρα δεκαετηρίδων κι' ἀκόμα τὰ «μυστικὰ» τῆς δουλειᾶς δὲν σ' ἀποκαλύφθηκαν ὅλα. (Χιλιάδες χρόνια πέρασαν κι' ἀκόμα οἱ κεραμιστὲς δὲν ἔξερουν τὸ μυστικὸ τῶν «μελανῶν ἀγγείων» τῆς ἀρχαίας μας κεραμικῆς).

Μόνος του ὁ κεραμιστὴς θὰ φτιάξῃ τὴν «ὄλη» του. Ἄπειροι εἶναι οἱ πηλοί. Καθένας μὲ τὴν δικὴ του χημικὴ σύνθεσι, καθένας μὲ τὴν δικὴ του πλαστικὴ ἰσχύα. Καθένας μὲ τὸ δικὸ του χροῖμα. (Σὰν γύρισα ἀπὸ τὴ Βιέννη, δυὸ χρόνια γύρισα σποδὸς τῆς ἀρχαίας παράδοσης — στὴν Τανάγρα, στὴν Κρήτη, στὴν Κόρινθο — στὰ νησιά παν-κράδους — καὶ μελετώντας καὶ μαζεύοντας δείγματα πηλοῦ. Εἶναι ἀφάνταστη ἡ ποικιλία σὲ πλαστικότητα καὶ σὲ χροῖμα πού μοῦ δώσαν. Φτάνουν στὰ ἐκάτ' περίπου τὰ «πλακίδια» τῆς μελέτης πούω, ἐδῶ καὶ δεκαπέντε χρόνια, στὸ ἐργαστήρι μου). Μιλᾶς γιὰ τοὺς πηλοὺς γιὰ νὰ μὴν ἐπεκταθῶ στίς

Συνέχεια στὴν 20ῆ σελίδα

